

OPRAVDOVÝ
KREŠTĀN
 POLITICKÝ A SPOLOČENSKÝ TÝŽDENNÍK.
 LUDOVÁ PRÍLOHA „SLOVENSKÝCH NOVÍN“.

<i>Predplatná cena:</i>		Vychodí každú nedel' u.	<i>Redakcia a vydavateľstvo:</i> V Budapešti, VI. okr., Aradí-utca 14.
Na celý rok	2 zl. — kr.		
Na pol roka	1 „ — „	Zodpovedný redaktor a vydavateľ: VIKTOR HORNYÁNSZKY.	Sem sa majú posielat predplatky a dopisy. Nevyplatené listy sa neprijímajú.
Na štvrt roka	— „ 50 „		
Jednotlivé číslo 3 kr.			

K Mojim národom!

Najťažšie, najnemilosrdnejšie zkúšenie stihlo Mňa a Dom Mój.

Manželky Mojej, ozdoby Mójho trónu, vernej spoločnice Mojej, ktorá v najťažších hodinách môjho života bola Mi potechou a oporou, v ktorej som ztratil viac, než by to mohol vysloviť — niet viac! Strašný osud odobral ju Mne a národom Mojim.

Jedna vražedlná ruka, ten prostriedok šialenej nárúživosti, ktorá cieľi ku zničeniu jestvujúceho spoločenského poriadku, pozdvihla dýku proti najšľachetnejšej zo žien a so zaslepenou, bezcielnou nenávisťou prebodla to srdce, ktoré nenávisťi neznalo a len za dobré bilo.

U prostred tej bezhraničnej boľasti, ktorá stihla Mňa a Dom Mój, oproti tomu neslýchanému skutku, ktorý hrúzou pojíma celý vzdelaný svet, predovšetkým hlas milovaných národov Mojich je to, čo uľavujúce vniká ku srdcu Mójmu. Keď sa pred Božou sudbou, ktorá tak ťažký a nepochopiteľný úder namerila na Mňa, s poníženosťou kloním, vďaka musím vzdaf Prozreteľnosti za ten veľký poklad, ktorý pre Mňa podržala: za tú lásku a vernosť millionov, ktorá v hodine utrpenia obkľučuje Mňa a famílu Moju.

Blízko i ďaleko, nahor i nadol v tisícich formách javí sa smútok a bôľ za v Bohu zosnulou Cisárovnou a Kráľovnou. V dojímavom súzvuku odznieva z každých úst ponosa nad nenahraditeľnou ztratom, jako verná ozvena toho, čo cítim v duši Mojej.

Jako Ja doživotne sväte zachovám pamiatku Svojej vrele milovanej manželky, tak vďaka a úcta národov Mojich pozdvihne Jej stály pomník na večné časy.

Z hĺbky boľavého srdca Svojho vyslovujem vďaka každému za tento novší záloh odanej sústrasti.

Keď slávnostné hlasy, ktoré tento rok sprevádzaf maly, umlknúť musely, rozpomenutie sa na nepočtené dôkazy tej oddanosti a verného súcitu, ostáva pre Mňa tým najvzácnejším darom, ktorý Mi podaf mohly Moje národy.

Spoločnosť nášho bôľu novšie, vnútorné sväzky viaže medzi trónom a vlasťou. Nezmeniteľná láska národov Mojich posilňuje Ma nielen v stupňovanom cite povinnosti Mojej, aby vo sverenom na Mňa vyslaní vydržal, ale posilňuje Ma zároveň v nádeji zdaru.

Prosím Všemohúceho, ktorý Ma tak ťažko navštívil, aby Mi dal sily previesť to, k čomu som povolaný. Modlím sa, by žehnal národy Moje a osvietil ich, aby našly cestu lásky a jednoty-selnosti, na ktorej nech rozkvetajú a sú šťastné.

Dané v Schönbrunne, dňa 16. septembra roku 1898.

Franc Jozef, vl. r.

K horpodanému manifestu jeho veličenstvo kráľ v prvom rade pripojil svoj najvyšší rukopis upravený na ministerského predsedu baróna Bánffyho. Najvyšší kráľovský rukopis znie:

Milý barón Bánffy!

Uprostred nekonečného ziaľu, ktorý Mne a Domu môjmu odumretie v Bohu zosnulej manželky Mojej Jej Veličenstva Cisárovnej a Kráľovnej Alžbety zapríčinilo, láska a sústrasť, jako i pieta národov mojich naproti Zvečnej došla dojímavého ducha povznášajúceho výrazu.

Nasledujem hlas srdca Svojho, keď Vás poverujem vo všetkých krajinách Mojej koruny uhorskej previesť sa majúcim zodpovedným publikovaním tu pripojenej a bezprostredne k milovaným národom Mojím upravenej vďaky.

Dané v Schönbrunne dňa 16. septembra roku 1898.

Franc Jozef, vl. r.

Br. Bánffy, vl. r.

Dokonané je.

Telesné pozostatky drahej našej kráľovnej ležia už v chladnej hrobke kapucínskeho kostola vo Viedni. Tiché vzdychy millionov a millionov poddaných sprevádzaly ju na jej poslednej ceste. Smutne vyzváňaly zvony a hlahol ich svolával nás do kostola, aby sme sa modlili ku Všemohúcemu za jej duševné spasenie.

A my Uhria sme vrúcne modlitby zasielali k Nebesiam jak za dušné spasenie nezapomenuteľnej kráľovnej, tak aj o to prosiac Všemohúceho, aby doprial sily nášmu kráľovi, žeby bez úrazu preniesol tento ťažký úder, aby mu udelil sily, žeby mohol aj naďalej svojim ťažkým panovníckym povinnosťam dostatočne zodpovedať.

My Uhria ztratili sme v nebohej kráľovnej dobrotivú matku, ztratili sme najúprimnejšiu priateľku, ztratili sme orodovníčku, ktorá sa vždy starala o nás, ktorá vždy orodovala za nás. Bôľ náš je veľký, tak veľký, jak veľká je ztrata. V tomto veľkom bóli našou útechou je, že nám dobrotivý Pán Boh udržal na tróne tak múdreho a laskavého kráľa, ktorý sa otcovsky stará o nás všetkých. Dobrotivý Bože, posilňuj ho! živ nám ho dlhé a dlhé roky! o toto Ťa vrúcne prosíme.

Posledné dejstvo srdcevrúcej truchlohry zakončilo sa v sobotu dňa 17. septembra v hrobke kapucínov vo Viedni, kam uložili na večný odpčinok telesné pozostatky uhorskej kráľovny Alžbety.

Telesné pozostatky kráľovnej Alžbety doviezol z Genfu do Viedne osobitný vlak vo štvrtok večer o 10. hodine. Kde vlak jachajúci z Genfu zastal, všade očakávalo rakev kráľovnej veľké obecnstvo pod vedením kňazov, ktorí, keď vlak zastal, pokľakli s celým zástupom a pomodlili sa za blahoslavenie duše kráľovnej. Na viedeňskom nadrží, keď vlak dorazil, čestná stotina sa-

lutovala pred rakvou. Potom prišli kňazia, posvätili rakev a dvorní hodnostári uložili rakev na umrlčí voz, pred a za ktorým jazdila čata husárov, okolo voza ale stúpala telesná stráž a uhorská gárda. Po uliciach, kade smutný prievod tiahol, stálo desať batalionov vojska špalier, za ktorým stálo veľké smútiace obecnstvo.

Keď sprievod dorazil do Burgu, rakvu kráľovnej za obvyklých ceremonii položili v kaplnke Burgu na katafalk a posvätili. Keď všetko stíchlo, vtedy prišiel do kaplny jeho veličenstvo kráľ i so svojimi dcérami arcikňažkami Mariou Valeriou a Gizellou. Kráľ pohliadnuc na rakev svojej milovanej manželky, za okamih sa premáhal, bolo vidno ako zápasí so sebou, ale konečne bôľ ho premohol a náš dobrý kráľ vypukol v boľastný plač, sklonil čelo na studený kov a slzami kropiac bozkával rakev svojej manželky. Keď si bôľ uľavil plačom, pristúpil ku dvornej dáme grófke Sztárayčke, ktorá sprevádzala kráľovnú na osudnej ceste a pýtal sa jej:

— Či sa jej veličenstvo dlho trápila?

— Sotva, veličenstvo, — odpovedala dvorná dáma, — lebo v tom čase, keď nastúpiť mohly smrteľné bóle, kráľovná už bola v bezpovedomí.

Kráľ potom všetkým zo sprievodu kráľovnej podal ruku a pomodliac sa pri rakve, odišiel do Schönbrunnu.

V piatok a v sobotu dopoludnia rakev mohlo sa obzreť široké obecnstvo. V tieto dni došli do Viedne rozličné deputácie ak z Rakúska tak aj z Uhorska. Členovia uhorskej vlády, deputácie snemovne vyslancov a veľmožov, deputácie hlavného mesta Budapešte, vysokých vrchností, súdov, rozličných učených, obchodných a priemyselných spoločností, deputácie päťdesiatich troch stolíc uhorských, deputácie iných väčších a menších miest atď. atď.

Podobne v tie dni došli na pohrab európski panovníci a zástupcovia tých, ktorí prísť nemohli. Na pohrab kráľovnej došli: nemecký cisár Vilhelm, saský kráľ Albert, rumunský kráľ Karol, srbský kráľ Alexander.

bavorský princ-regent Luitpold, hanoveránska kráľovná Maria, bulharský panovník Ferdinand; v zastupení ruského cára došiel veľkoknieža Alexej, v zastupení talianskeho kráľa dedič trónu Viktor Emanuel, v zastupení gréckeho kráľa dedič trónu Konštantín, v zastupení černoehorského panovníka dedič trónu Danilo, v zastupení ostatných panovníkov došli vysokí hodnostári týchže krajín; krem tých došli skoro všetky kniežatá nemecké panujúce pod berlou cisára Vilhelma jeho i všetci členovia panovníckej rodiny počtom sedemdesiat dvaja. Jak panovníci tak i deputácie poskladali svoje vence v kaplnke Burgu. Ľubezná vôňa nepočítaných vencov vanula celým Burgom.

V sobotu o poludni kaplna bola zavretá a krátko pred 4. hodinou započaly sa pohrabné obrady. Do kaplny prišiel kráľ s celou svojou rodinou, panovníci a členovia vlád a za tými viedeňský arcibiskup kardinál Gruseha so skvelou assistenciou. Po tichých modlitbách rakev bola opätovne posvätená, načo kráľ s rodinou a panovníkmi odviezol sa do kapucínskeho chrámu. Kráľ viezol sa s nemeckým cisárom a mužskí členovia panovníckej rodiny s ostatnými panovníkmi. Podobne do chrámu odviezly sa arcikňažny. Za vysokými smútiacimi hosťami pohli sa do chrámu generáli v uhorskej jazdeckej uniforme na čele s barónom Fejérvárym a druhá skupenina generálov na čele so šéfom generálneho štábu barónom Beckom. Za týmito šiel ministerský predseda barón Bánffy, pri ktorom s ľava kráčal Szilágyi predseda snemovne vyslancov a s prava gróf Tibor Károlyi, predseda snemovne veľmožov, za nimi členovia uhorskej vlády a dlhý rad v smútočnej uhorskej gále oblečených vyslancov a veľmožov. Tak generáli jako i členovia uhorským zákonodarstvom vyslanej deputácie stali si na námestí oproti chrámu kapucínov, do tohto vnišli len predsedovia snemovni a členovia uhorskej vlády, lebo pre veľký počet cudzích panovníckych osobností v chráme nebolo miesta.

Za týmito pohl sa z kaplny Burgu vlastný smútočný prievod. Najprv šli všetci farári a kňazi viedeňskí, jako i členovia všetkých tamojších reholníckych rádov, jako františkáni, kapucíni, minoriti, milosrdní, jezuiti atď. atď., každý rád pod krížom. Za kňazstvom tiahlo úradníctvo viedeňské tiež vo sviatočnej rovnošate, cechy a spolky pod zástavami. Medzi tým náš kráľ s cisárom Vilhelmom a ostatní členovia dvoru s cudzími panovníkmi odviezli sa do kapucínskeho chrámu, kde hneď zaujali svoje miesta. Len kráľ si nesadnul, stal si pred katafalk a obrátený ku vchodu chrámu očakával rakev.

Za spolkami a korporáciami za blaholu zvonov unul sa smútočný prievod s kráľovnou z kaplny Burgu. Popredku jazdil jeden oddiel ulánov na čiernych koňoch. Za týmito jazdil jeden dvorný sluha v čiernom rúchu na čiernom koni. Potom v hintovoch viezly sa dvorne dámy, komorníci, hl. dvormajster a hl. dvormajsterka kráľovnej. Za týmito na koňoch dvorní kommissári a zas jeden dvorný sluha tiež koňmo. Za ním stúpala jedna stotina pechoty za a touto kráčali burgzandári, za týmito tele-

sná stráž na koňoch. Za telesnou strážou osem mohutných čiernych parip ťahalo čierny umrlčí voz, ozdobený na vrchu cisárskou korunou. Na voze ťažkým čiernym hadbavným prikryvadlom pokrytá bola kovová rakev jej veličenstva bez vencov, lebo tieto už prv odviezli do chrámu kapucínov. Popri rakve na bokoch kráčali zeman- skí panoši so sviečkami, arcier- a uhorskí gardisti s vytasenou šabľou. Za umrlčím vozom jazdili arcier- a telesná stráž, za ktorou nasledovala uhorská garda tiež na koňoch. Za telesnou strážou stúpala jedna stotina pechoty a konečne celý prievod zakľúčila jedna eskadróna husárov.

Keď smutný prievod pri chráme kapucínov zastal, sluhovia pomocou stroja rakev tíska sňali s voza a niesli. V tom okamihu ozval sa tupý rachot bubnov a žiaľný hlas trúby. Trubač arcievskej gárdy na striebornej trúbe «generálmarsom» vzdal poslednú poctu zosnulej kráľovnej a dvorní lokaji niesli rakev do chrámu. V bráne očakával rakev kardinál Gruseha so skvelou assistenciou a odtiaľto šlo kňazstvo pred oltár a za ním niesli rakev, za ktorou stúpali dvormajster a dvormajsterka zosnulej. Keď rakev niesli okolo cisára Vilhelma, tento sa hlboko poklonil. Náš kráľ od svojho príchodu do chrámu, stojac očakával rakev a stál pri rakve i počas pohrabných obradov, za celý čas ani oka nespustiac s rakve a ustavične utierajúc si slzy.

Keď rakev položili na katafalk utešene ozdobený vencami, kardinál Gruseha ju vysvätil. Po krátkej modlitbe a opätovnej vysviacke sluhovia pozdvihli rakev a v sprievode kapucínov sniesli ju do hrobky za zvukov spev Miserere. V tom okamihu všetci prítomní vypukli v usedavý plač. Kňazstvo šlo do hrobky popredku, kráľ bezprostredne za rakvou stúpala a vidieť bolo, jako sa premáha, aby odolal veľkému bólu, za kráľom kráčali arciknieža Franc Salvátor, bavorské kniežatá Leopold, Juraj a Karol Teodor, ďalej knieža Liechtenstein a dvaja kamaráši.

V hrobke ešte raz požehnali rakev, kráľ a sprievod sa pomodlili, načo potom knieža Liechtenstein odovzdal kľúč rakve gvardiánovi kapucínov do opatery. Kráľ nato s arcikniežatmi vyjdúc z hrobky vyplakanýma očima poobzeral sa do okola, potom pristúpia ku cisárovi Vilhelmovi, vrelo potriasol mu pravicu. Kráľ i s cisárom Vilhelmom sadol potom na smútočný dvorný hintov a vrátil sa do Burgu a za nimi i ostatní členovia dvoru jako i prítomní hodnostári, ktorí sa v takom poriadku vzdialili ako prišli.

Toto bol posledný dej smútočnej slávnosti, ktorou vzdaná posledná úcta kráľovnej Alžbete, ktorá už tak dávno túžila po pokojnom odpočinku k boku svojho draheho syna. Teraz tam v krypte kapucínskeho chrámu viedeňského odpočívá u jeho boku v kruhu predchodcov slávnej dynastie Habsburgskej.

Spí sladko kráľovná uhorská a sní o blaženosti uhorských poddaných.

Trúchlivé rekviev za blahoslavenie duše jej veličenstva kráľovnej odbyvalo sa v chráme Burgu dňa 19.

t. m. Na rekvieme prítomný bol kráľ, všetci členovia panovníckej rodiny, ministerský predseda br. Bánffy a predsedovia zákonodarných sborov Szilágyi a gróf Károlyi. Podobne prítomní boli i členovia rakúskej vlády.

Pre vojenský sbor viedeňskej posádky rekviev sa odbavovalo vo Votívnom chráme.

*

Hlavné mesto Budapešť v deň pohrabu smútilo vrele za kráľovnou. Čo sa týka smútočnej pompy, blavné mesto Uhorska prejavilo väčší smútok než Viedeň. V Budapešti niet domu, na ktorom by ešte i teraz neviaľa čierna zástava, kdežto vo Viedni videli sme čierne zástavy len po riedku, ba i ulice, kde viala len jedna čierna zástava.

V deň pohrabu kráľovnej v Budapešti utíchlo všetko. Verejná premávka udržiavaná bola len v najväčších uliciach a i to vozne len v malom počte jachaly. Obchody, sklepy boli zavreté, v dielnach sa nepracovalo a popoludní od 2. do 5. hodiny, v dobu pohrabu, horely všetky pouličné lampy zavlnuté do čierneho závoja.

V budapešťianskych chrámoch trúchloluby odbyvaly sa v pondelok za prítomnosti veľkého smútiaceho obecnstva. Podobne na vidieku v stoličných mestách a obciach odbyvaly sa trúchlivé služby Božie za kráľovnú, ku ktorým všade došli jak úradné osobnosti tak i smútiaci obyvatelia.

Slovo k rodákum.

Tlač ľudárska je v rukách katolíckych kňazov, to vie každý; na čele ľudárskych časopisov stoja vysokopostavení duchovní otcovia, alebo aspoň kapláni. Z tohoto by malo nasledovať to, žeby tieto spisy v duchu kresťanskom, v duchu pravdy boli držané. Iné i len predpokladaf malo by byť urážkou. Lež marné predpokladanie, keď opak toho skúsenosť dokazuje. Revolverová žurnalistika je to zväčša a za sviatok možno považovať ten deň, v ktorom je to nie tak. Treba dôkazov? Nože, čítajte «Alkotmány», «Kresťana», «Magyar Néplap» a «Christliches Volksblatt», tento významný stvorlístok ľudársky, a presvedčíte sa. Všetky lživé tvrdenia tejto kresťanskej (?) spisby podvracaf, bolo by neblahou prácou; no stanú sa pády, ktoré mlčaním pominúť neslobodno. V oných hrozňých dobách nekonečného žiaľu, keď celá krajina v slzách tonula u rakvy zvečnej kráľovnej; keď i neučený pastier poľný vreľú účasť bral so žiaľným srdcom aspoň v duchu na poslednej počestnosti telesných pozostatkov dobrej matky Uhorska vzdávanej: vtedy duchovní pastieri, tí povolani učítelia ľudu dňa 16. septembra v «Alkotmányi» za času a miestu primerané držali lživými tvrdeniami nesvár stváraf i naďalej.

«Liberalismus, — píše Alkotmány — splodil socialismus, socialismus anarchismus, anarchismus terrorismus, terrorismus atentátorov a kráľovrahov.» Nie, takáto rodina nejestvuje na svete. Sú to rozličné dobré i zlé rastliny, ktoré nie jedna z druhej povstaly, ale len jedna popri druhej vyrástly na jednej lúke, na zemi ľuďmi obývanej. Podobne bude písať slovenská trúba pána od «Alkotmányu» «Kresťan», no a to je už povážlivejšie. Čítatelia «Alkotmányu» sú ľudia v politike, v názvosloví vedeckom zbehlejší, tí nesmysel tvrdenia prehliadnu a ako blúzninu zavrhnú; lež slovenská pospolitosť i túto hlúposť, ponevác im je od kňazov nastolená, za pravdu budú držaf.

A predsa ako ďaleko je od pravdy toto pošetilé klamanie pospolitosti. Každý človek vie, — dejiny to dokazujú, i sám pochop o tom svedčí — že liberalismus je humanita, ľudskosť, humanita a liberalismus spolu ale je vystupovanie a účinkovanie kresťanstva v spoločenstve ľudskom, onoho pravého a čistého kresťanstva, ktoré sám Spasiteľ náš založil a na večné veky utvrdil, ktoré ale pyšní a spupní kňazia v dobách stredoveku zpotvorili tým, že napriek a v oči tej vznešenej slobode, ktorú práve kresťanstvo na svet uviedlo, veškerú moc v duševných i svetských veciach pre seba zaujali, veriacich otročili a nielen pospolitosť, lež aj mocnárov a mocnárstva seba podriadili. Kresťanstvo bolo jedine prostriedkom zhabania veškerých práv osobných i verejných skrz hierarchiu (kňazstvo) až do tých čias, kým na čas utlumený a upútaný kresťanský liberalismus zo sna sa neprebudil a k všeobecnej platnosti neprišiel a to nielen s pomocou pokročilých a učených svetských, lež aj s pričinením rozumných, svedomitých a spravodlivých kňazov. Menovite Uhorsko bolo tak šťastlivé, že malo podobných duchovných či v reholách, či už medzi svetskými kňazmi. Liberalismus a humanita doniesly nám kresťanskú slobodu a dnes hŕstka pokútnych ztrestencov rada by ju znivočif lžou, falšom a klamom.

K týmto posledným patrí i pisateľ pred zmieneného článku, v ktorom pokračuje ďalej takto: «Lebo zpotvoril sa liberalismus aj v Uhorsku, keď sa oproti kresťanstvu obrátil.» Nuž keby to i pravda bola, žeby sa bol zpotvoril, z toho nasleduje, že predtým bol dobrým, spôsobilým. Prečo že ale ľudári vreštia, že liberalismus sám v sebe je už tým najväčším zlom, ktoré sa len mohlo na svete zjaviť. Nuž sú to reči do úst vzdelaných ľudí patriace? Lež ani v tom nenie za mak pravdy, žeby sa hol liberalismus náš donesením cirkevno-politických zákonov oproti kresťanstvu obrátil. Veď on nezdičil a nezabránil — ba skorej odporúča aj potvrdenie uzavretého sňatku manželského cirkevno cestou. Nezabránil

krst ani iné cirkevné obrady, ba háji svätosť týchto a priestupky oproti svätosti náboženstva prísne trestá. V čom že je tedy proti kresťanským? Veru v ničom.

«Povedali sme, — hovorí ďalej pravdomluvný (?) páno — vtedy (počas pojednávania týchže zákonov) že prichádza socializmus.» Socialistické náhľady sú dávnejšieho pôvodu; našly sa ony aj u nás, lebo veď aj Uhria čítajú noviny a v nich chýry z celého sveta posbierané, že sa ale u nás nikto neopovážil so zásadami socializmu na verejnosť vystúpiť, to len to dokazovalo, že každý vedel, že obyvatelia Uhorska len svojich dokázaných radcov poslúchajú, ku ktorým patrili úradníci a kňazia. Lež práve keď z týchto posledných mnohí povstali, ktorí zabudnúc kňazské i vlastenecké povinnosti svoje, zúrivo vrhli sa do prúdu verejného života, aby zapríčinili zmätok, svet fanatisovali, veškerú úctu štátu, úradníctva a zákonov zničili: len vtedy pozdvihli hlavy svoje socialisti najdúrc predchodcov a spoločníkov v ľudároch. Títo učili a naučili tamtých búriť a rozdivieť massy ľudu. Ľudári sú zodpovední za socializmus a všetko to, čo z neho nasledovať môže.

A tak sa zdá, že sa im svedomie zobúdzá, lebo pôvodca článku takto vyvoláva: «Rýchle dajme späť mládež náboženskej výchove, učme ju do kostola chodiť a professoria i učiteľia nech vodia mládež do kostola ako predtým.» Dobré je, my si to tiež žiadame, a istotne ešte úprimnejšie ako pôvodca ľudár, lenže prinútení sme doložiť, žeby potom všetci kňazia — i ľudárski — náboženstvo Kristovo hlásali v kostoloch, nie ale politiku. Aby vzdelávali svet v duchu a pravdách kresťanských, nie ale aby ho búrili a fanatisovali.

Nech sú horlivými apoštolmi kňazia i kapláni, nech vyučujú mravom, spravodlivosti, pokore a oddávaniu sa do mocnej ruky Božej, ale nech nerobia z kostolov peleš lotrovskú, potom ovšem bude mať požeňnané následky návšteva chrámov Pána. Vy ľudári buďte kresťania, vy buďte ľudoví najprv a potom môžete očakávať onú úctu a dôveru, ktorá len spravodlivým patrí.

Pravdomil.

POLITICKÉ ZPRÁVY.

Politické rozporenie. S odumretím kráľovnej na krátky čas pretrhnutý politický život znovu oživuje. Uhorský snem vydržoval v utorok 20. septembra zasadnutie, ktoré bolo úplne venované pamiatke nezapomenuteľnej kráľovnej. Všetky politické stránky tieho pri-

jaly návrh zákona, ktorým sa pamiatka kráľovnej Alžbety do zákona vnáša. Všetky politické stránky o mnoho viac milovali zosnulú kráľovnú, než aby boli bývaly vstave rušiť svornosť rozličnými ponosami. Na tomto zasadnutí ukazovavšia sa shoda a jednota bude ale ihneď rozbúchaná, jaknáhle príde na pretras predlohy vzťahujúce sa na vyrovnanie. Už vopred možno s istotou očakávať tuhý nápad z národnej strany a ešte tuhší z neodvislej, ktorej členovia sú toho náhľadu, že je terajší okamih najprihodnejší ku vydobytiu úplnej slobody. Neodvislá strana bude tuho bojovať z osobnej nenávisti proti barónovi Bánffymu, neodvislá strana ale zo zásady, lebo táto nechce žiadne spojenie s Rakúskom.

V Rakúsku sa otvorí snem 26. tohoto mesiaca a jak možno z jednotlivých znakov prorokovať, tak bude rakúska ríšska rada o krátky čas znovu aj rozpustená a rakúsky ministerský predseda bude musieť uhorskej vláde oznámiť, že v rakúskej ríšskej rade nedá sa nič previesť a tak Uhorsko má právo svoje colné a kupecké záležitosti samostatne zariadiť. Rakúska ríšska rada preto bude práce neschopná, lebo Nemci len tak chcú upustiť od obštrukcie, jestli bude známe rečové nariadenie odvolané. Česi sa zase tým vyhrádzajú, že jak rakúska vláda odvolá otázne rečové nariadenie, tak oni zariadia obštrukciu proti vyrovnaniu.

Z tohoto vidno, že ani u nás, ale ani v Rakúsku nemajú vlády sladko postlané. Budú mať dosť námahy, kým zaviaznutý voz vyrovnania privedú zase do riadnej kolaje.

Katolícka autonómia. Deväťčlenový odbor katolíckeho kongressu, ktorý mal vypracovať stanovy autonómie, 23. septembra bude vydržovať zasadnutie pod predsedníctvom grófa Juliusa Szapáryho.

Krajinský rozpočet na budúci rok. Finančný odbor v stredu začal pojednávať krajinský rozpočet na budúci rok. Pojednávanie započalo sa dosť hladko.

Ostrov Kréta. Na ostrove Kréte je ticho. Európejské mocnosti vyjednávajú teraz, aby sa čím skôr ustálily ohľadom osoby, ktorá má byť gubernátorom ostrova. Ruský cár bol narádzať predtým za gubernátora grécke knieža Juraja, ponač vtedy turecký sultán bol proti nemu, tak otázka gubernátora zaspala. Teraz udavšie sa krveprelievanie znova posúrilo vlády, aby už raz daly ostrovu rázneho gubernátora. Jako počut vlády znovu odporúčaly knieža Juraja, ktorého teraz udajne aj turecký sultán prijal.

Z Francúzska. Dreyfussova záležitosť, ktorá sa už tak dlhé časy ťahá, bude znovu pojednávaná. Ministerská rada napriek silnému protestu ministra vojanstva rozhodla, že povolí žiadosti Dreyfussovej, aby pravota znova bola verejne pojednávaná. Očakáva sa, že pri revisii tejto pravoty mnoho vysokopostavených vojakov príde do omáčky.

Královná udeľuje almužnu.

KRAJINSKÝ SNEM

Zasadnutie snemovne vyslancov dňa 20-ho septembra.
V smútočnom rúchu sišli sa dnes vyslanci k zasadnutiu, ktoré bolo tiež venované pamiatke zosnulej kráľovnej.

Predseda snemovne *Szilágyi* oznámil, že na trublu kráľovnej položil 16-ho večer venec snemovne, a že spolu s vyslancami bol na pohrabe. Ďalej oznámil, že jeho veličenstvu predniesol úprimnú sústrast snemovne. Kráľ láskave a dojata prijal prejavenie sústrasti a poveril ho, aby tlumočil snemu vďaka za sústrast.

Zatým zadal ministerský predseda barón *Bánffy* nasledujúci, pamiatku zosnulej kráľovnej zvečňujúci návrh zákona:

Návrh zákona o vnesení v zákon pamiatky jej veličenstva cisárovnej a kráľovnej Alžbety.

Z príležitosti smutného odumretia jej veličenstva cisárovnej a kráľovnej Alžbety zákonodarstvo rozhodne:

1. §. Aby sa pozhnaná pamiatka vrelmilovanej zvečenej kráľovnej našej, dobročinnému Geniu Vlasti na znak našej nikdy nebynúcej vďaky a piety zaznačila v zákon.

2. §. Aby sa s použitím cestou dobrovoľnej zbierky sobrat sa majúceho obnosu cieľom postavenia v Budapešti k zosnulej hodnému pomníku naskutku potrebné poriadky porobili.

3. §. O učiných poriadkoch, o týchže výsledkoch a o záležitosti pomníku vôbec sa má obom domom zákonodarstva koncom každého roku podať zpráva do tých čias, pokým pomník skutočne postavený nebude.

4. §. Tento zákon po jeho vyhlásení naskutku vstúpi do života a jeho prevedením poveruje sa ministerstvo.

V odôvodnení tohoto návrhu ministerský predseda odporúča, aby sa cieľom vybavenia záležitosti pomníku zostavil *krajinský výbor*, v ktorom by oba domy zákonodarstva boli náležite zastúpené.

S tým bolo zasadnutie zakončené. Najbližšie zasadnutie bude 23-ho septembra v piatok.

DOPISY.

Ochodnica, 18. septembra 1898.

Utený Pán Redaktor!

Dňa 17. t. m. vydržoval obecný výbor mimoriadne zasadnutie z tej príležitosti, aby ustálil jakým činom by mal dať výraz svojho hlbokého žiaľu a sústrasti nad tým hrozným skutkom, ktorý sa stal s našou milovanou kráľovnou a dobrotivo-starostlivou matkou.

Keď už bol výbor pospolu, pán notár *Schlesinger* žiaľom prenikajúcou rečou líčil stav a položenie jak najjasnejšieho kráľa nášho, tak aj celej krajiny a národa uhorského, pri ktorej príležitosti ani jedno oko nebolo suché, lež v každom sa perlily slzy opravdového a hlbokého žiaľu nad tak veľkým úderom.

Aby ale koľko-toľko uľavil tú náramnú boľasť skormúteného srdca najjasnejšieho kráľa, výbor zápisnične tlumočil svoj najhlbší žiaľ a zármutok s tou prosbou, žeby *Všemohúci* poprial sily a vytrvanlivosti nášmu staručkému panovníkovi toto trpezlivo a oddane sa do vôle Božej znášať. Táto zápisnica, ktorá je písaná v maďarskej reči, bola prečítaná, podpísaná a bude na patričné miesto odoslaná.

Dnes ale bolo odbývané requiem za dušu v Kristu zosnulej milovanej kráľovnej našej a všetci sme z hlbín duše vzdychali: Bože udeľ jej večný odpočinok a voveď ju do kráľovstva svojho!
Výborník.

Sebechleby, hontianska stolica.

Velactená Redakcia!

Zo všetkých strán miléj našej vlasti dochodia chýry do tohoto milého časopisu, preto aj ja chcem sdeliť niečo s našej domoviny.

Začnem s úrodami. Tohoto roku nám Otec nebeský vynahradiť ráčil minuloročnú zlú úrodu, začo mu z hlbín srdca ďakujeme.

Častejšie sme čítali, že tu lebo tam *Iadovec* zničil úrody, že búrky a privaly narobily mnoho škody, my sme boli chvala Pánu Bohu od tohoto všetkého zachránení, následkom toho sme mali dosť dobré úrody. Sená, čateliny byly pekné a aj ich bolo dosť, lenže práve počas kosenia často pršalo, a toto nás hatilo v práci zato sme si ale dosť a pekný krm spratali.

Pšenice, raže, jačmene, ovsy byly tiež pekné, úroda na zrno bola strednia, kukurice sú tiež obstojné, len strukovín bude primálo; zemiaky už kopeme, tých není mnoho a sú malé. Ovocia sa nám hojne urodilo.

Oziminy začíname obyčajne okolo 14-ho septembra siať, teraz ale pre veľké suchoty nemôžeme na siatie ani pomyslieť. Veľmi by sme potrebovali dažď, lebo veď od 6. a 7. júla u nás takrečeno nepršalo; mnoho polia je, čo sa pod oziminy ešte ani nepreoralo.

Medzi dospelejšími povstala u nás jakási čudná nemoc, príde so zimou, chrbát boli, jest sa nechce nič, patričný celkom oslabne, takže musí ležať. Hovorí sa, že je to horúčka, len jedno je dobré pri tejto chorobe, že dlho netrvá.

Môj pár riadkový dopis končím s tou prosbou, aby si et. čitatelia nezľazovali sdeliť, keď sa niečo udá v jejich obci, náš milý časopis bude tým najzaujímavejším, čím z viac strán budú v ňom chýry.

S Bohom

Dobrý katolík.

Lisková, dňa 12. sept.

Vysokoctený pán Redaktor!

S Božou pomocou okrem švábky a kapusty už máme všetko doma. Naše zbožie toho roku sype obstojne, už päť alebo šesť rokov sme nemali tak prajného roku a ešte tak dosť dobrej úrody. Každý kríž dá i vyššie starej miery. Švábky by sme mali dosť dobré, keby ich v pieskovitej zemi chrústy nežraly; len v hlinastej zemi ich je menej. Kapusty, ak ešte pomokne, ufame sa, že sa popraví. Domy aj úrody máme zväčša zabezpečené.

V týchto novinách bolo už podotknuté, že vyho-reli piati gazdovia tak, že niektorým ešte i statok zhorel. Títo gazdovia si už postavili svoje domky tak úhľadné a škrydlou pokryté, žeby im vďaka aj v meste dali miesta. Spýtate sa, ako to možno? Len tak, že títo gazdovia boli poistení (assekarovaní) pri „prujšej uhorskej poisťovacej spoločnosti,“ ktorá bez maličkosti vyplatila

im summu na koľko boli poistení. A tak dráhí rodáci, poisťujte sa pri tejto banke, ktorá je jedna z najspoľahlivejších. Táto banka poisťuje za 80 kr. od sto zlatých a ešte prvý a ostatný rok zdarma. Rozumiem, keď sa na 12 rokov poisťujeme.

Dávno už spomínaná voda vo Vyšnom Sliači je už prenajatá a podujímatelia sa zaviazali 50 zl. ročite od nej platiť. Táto voda má takú silu, že nech človek nad jej otvorom dlhšie stojí, tak ho zadusí. Je to sírková voda (u nás čertovicou menovaná), keď si v nej človek len nohy vymočí, bárs by bol aký ustatý, môže hneď tancovať. Tak sa zdá, že podujímatelia chcú tam malý kúpeľ postaviť. Pán farár Hlinka, ten už ide dať dobrú cestu spraviť, aby hostia pohodlne mohli do tohože kúpeľa chodiť a vozíť sa. My prajeme zo srdca, aby táto cesta čím skôr bola hotová. Pán Hlinka je i tak teraz cestovným majstrom, nech sa pochlapí a cesta zo Sliača do Lupče bude dobrá. Keď leniví Lupčania Sliačanom nechejú cestu robiť, nech to Sliačania urobia.

Ct. čitateľom dávame vedieť, že u nás sa už dohotúva železničný stánok a ešte toho roku má byť aj slávnostne oddaný verejnosti. Ešte jedno: Kohút na Mníchú zaspieval jedno za druhým tri razy a to znamená, že bude pekný čas, a preto roľníci vozte trus na vaše role dobre, budete mať na budúci rok zas dobré žito a pšenicu.

Vo Veľkej Štiavnickej je už ticho, lebo pán s vršku odišiel do Pešti hlasno rozprávať — a či tárať. Nebanujeme. So srdečným pozdravom *Liskovan.*

BESEDNICA.

Jako zomierajú ľudia?

Dieta *Emila Zolu.*

V mesiaci januári bola tuhá zima. O robote nemôže byť ani reči, v dome ani chleba ani paliva a rodinka Morinského blízko hladovej smrti. Žena bola práčkou, manžel murárom.

Bývali v začmudenom dome jedného zapusteného predmestia, ktorého výpary usmrcovaly ducha.

Chyža v piatom poschodí, v ktorej bývali, bola v takom zlom stave, že po daždi voda kvapkávala dnu cez rozpukliny povaly. Ale ani to by ich netrápilo, keby ich desatročný synček, Francko, nebol potreboval čím lepšieho telesného vývinu a vzrastu.

Dieta je slabé, vycivené a i poviatie vetriku je dostatočné, aby ho vrhlo do postieľky. Keď chodil do školy, vždy sa s celou pilnosťou oddal učeniu a to ho urobilo vždy chorým.

Je veľmi umný chlapec, v každom ohľade len k dobrému naklonený a tak vie hovoriť ako dospelý človek. Keď mu rodičia nevedia dať chleba, zaplače ticho, ale jeho jankanie až srdce rozrýva a k tomu ten dom je natoľko nebezpečný zdraviu, že deti tak padajú v ňom ako muchy.

Po uliciach zametali sňah a tak sa podarilo otcovi dostať sa k zárobku. Večerom donášal domov štyridsať krajciarov. To je práve dosť, aby hladom nepomreli do tých čias, pokým sa začnú práce pri stavbách.

Keď otec jedného večera prišiel domov, Francka našiel ležať na posteli. Matka nevedela čo mu je. Chlapca poslala po poludní ku svojej tetke, ktorá má malý sklípok, aby pozrel, či by sa mu tam nedostal nejaký teplý kabát, lebo v plátenom kabátiku skoro zamrzne.

Ale tetka mala len veľké zimné kabáty pre chlapcov a keď sa chlapček celý premrznutý domov navrátil, tak sa potácal ako opilý.

A teraz leží na posteli s rozpálenou tvárou a hovorí rozličné hlúposti, dve na tri, myslí, že sa hrá s gučkami a vyspevuje pesničky jednu za druhou.

Matka jednu roztrhnú šatku zavesila na okno, aby zapchala rozbitú tablu; nad ňou sú ešte dve tably, cez ktoré vidno sivú oblohu. Zvyšujúca sa bieda skutočne veľmi vyprázdnila skriňu: čo mali bielizne, všetko vandrovalo do zálohu. Jedného dňa predali i stôl s oboma stoličkami.

Francko spával na holej zemi, ale od tých čias čo je chorý, jeho uložili do postele, ale tam sa nemôže voláko dobre cítiť, lebo perie spodnej periny pomaly-pomaly po pol funte vandrovalo ku sklepníkovi, ktorý platieval zaň 4—5 krajciarov. Teraz už i mať i otec tam spávajú v kúte na slamníku, na ktorý by si ani pes neľahol.

Obidvaja vidia, ako sa Francko nepokojne hádže na posteli. Čo je tomu chlapcovi, že je natoľko rozčulený? Snáď ho pohryzlo nejaké zviera? Alebo so napil niečoho a od toho je nezdravý.

Bonická, jedna suseda, prišla chlapca pozrieť a keď videla ako sa metá na lůžku, hneď riekla: to je zimnica, ona to vie; veď i jej muža takáto choroba zbavila života.

Matka začne plakať a objíma Francka. Otec vybehol z chyže ako šialený, aby privolať lekára.

A aj priviedol sebou jedného vysokého človeka vážnej tváre, ktorý naslúchal na chrchte chlapca a potom mu poklepal na prsách, ale neprehovoril ani slova. Potom musela Bonická doniesť tintu a papier, aby mohol napísať recept.

Keď sa chystal mlčky odísť, matka sa ho pýta tlumeným hlasom:

— Čo je môjmu synkovi, pán doktor?

— Má zapálenie prsnej blany, — odpovedá lekár bez toho, aby dal bližšie vysvetlenie.

Ale potom sa spýtal:

— Ste zapísaní v nejakom chorých podporujúcom spolku?

— Nie sme, pán doktor... V lete nám ešte nešlo tak zle. Len zima uvrhla nás do takejto veľkej biedy.

— To je chyba, to je chyba!

A s tým odišiel, prisľubiac, že opäť príde.

Bonická dala im dva šestáky, aby šli do apatieky. Za štyridsať krajciarov doniesol Morinský dva funty hovädziny, trochu uhlia a jednu sviečku.

Prvá noc čosť dobre plynie. V kachľach horí oheň. Od veľkej horúčosti zaspalo i dieta a neblúzni. Malé rúčky jeho sú ako v ohni. Keď rodičia vidia jeho pokojný sen, nadobúdajú novej nádeje, ale na druhý deň rano opäť sa ich zmocní strach, keď lekár stojac pri posteli, beznádejne krúti hlavou.

Cez päť dní trvá tento stav bez každej zmeny. Francko spí na posteli. Cez rozpukliny povaly a cez rozbité okno ustavične silnejšie tiská sa dnu bieda.

Na druhý deň večer matka predala už poslednú svoju košeľu a na tretí deň znova za jedno dve priehrstia peria vytiahli zpod chorého Francka, aby mohli zaplatiť apatieku. Ale teraz už bol koniec predávaniu, neostalo im nič.

Morinský ešte vždy zametá sňah na uliciach, avšak, bohužiaľ, jeho štyridsať krajciarový zárobok nepostačuje. A ponevác sa bojí, že veľká zima odoberie mu jeho Francka, žiada si lepšie počasie, ačpráve sa i toho bojí, aby nezostal bez všetkého zárobku.

Keď sa rano chytil práce, je šťastný; potom zase myslí na svojho syna, ktorý tam hore zápasí so smrťou a úzkostlivo žiada si papršleky slnca, prvé zavanutie jara, ktoré sňahu a ľadu čím skôr urobí koniec. Keby bol aspoň členom daktorého dobročinného spolku, že by mohol dostať lekára a lieky zdarma.

Matka bola u mešťanostu; ale tam jej riekli, že je zadané mnoho prosieb o podpory a že musia čakať. Medzi tým dostala aspoň ponúkku na chlieb a jedna milosrdná pani dala jej dve zlatky. Keď i toto ztrovili, bieda začala sa znova.

V piaty deň doniesol Morinský posledných štyridsať krajiarov. Nastalo ľavnejšie počasie, a preto ho prepustili z práce.

Teraz už nemajú nič! Kachle sú chladné, chleba niet a lekárske recepty ani nezanesú do apatéky.

V prázdnej chyži, po jej stenách kvapká vlhkosť, mať a otec uzimení stoja nad postelou, v ktorej ich synček zomiera.

Suseda Bonická už ani viac neprichodí, lebo má vraj veľmi citlivé srdce a tento nepotešiteľný obraz by ju nadmierne zronil.

Ostatní obyvatelia domu len čo prebehnú popred dvere. Matka s časom na čas v srdecomnom bôli klesá na posteľ a objíma svoje dieťa, akoby si tým chcela uľahčiť utrpenie; otec jako omráčený stojí pri okne pozorujúc ľavné počasie, díva sa na vodu stekajúcu so strieich, ktorá na uliciach splýva v mláky. Snáď toto počasie uzdraví Francka.

Jedného rana lekár riekol, že už viac nepríde; dieťa je ztratené.

— Vlhké počasie priskorilo jeho smrť — riekol a odišiel.

Morinský pozdvihol svoju päšť k nebu. Teda ňobý človek v každom čase vychodí na vnivoč?!

Keď mrzlo, prišlo nešťastie; teraz keď nastal odmäk, je ešte horšie. Keby aspoň jeho žena privolila, aby zapáliec uhlie zatvoril rúru na kachľach, toto by sa tak ľahko dalo urobiť.

Matka znova chodila u mešťanostu; prisľúbili jej podporu a teraz ju čakajú.

Jak strašný to deň! V chyži je zima ako v psiarni; cez povalu v rohu premožá do chyže, tak že museli ta postaviť misu aby sa voda nerozlievala po podlahe. Od večera nič nejedli, len chlapček dostal hrnček čaju, ktorý mu poslala domovnica.

Otec oprený o lakte vo výklenku okna stojí zadumený hľadiac pred seba. V ušiach zavznely mu tupé zvuky. Matka na každý zvuk krokov beží ku dverám, mysliac že už nesú prisľúbenú podporu.

Medzi tým prišla šiesta hodina a ešte žiadna podpora! Pomaly začalo mrkať a chyža stávala sa tmavšou, ako keby tam von i slnce umieralo.

V zaľahujúcej tme zrazu počuť trhané slová malého Francka:

— Mama... mama!...

Matka sa nakloní nad neho, silný vzdych ovanie jej tvár. Potom nečuje už nič, vidí len nejasné rysy tela svojho syna, ako leží s nazad vzpriamenou hlavou. Vypukne v srdcolumný nárek:

— Svetlo! Rýchle svetlo!... Francko, počuješ ma, ja to hovorím, ja som to!

Už nemajú ani sviečky. V strachu zapaluje sirky na stene, ale zápalky sa lámu. Potom trasúcimi rukami obmatáva tvár svojho synka.

— Oh, Bože môj, zomrel!... Hovor, Jozef, či zomrel?

Otec nakloní ta hlavu ale vo tme nevidí nič.

— Pravdaže, a teraz čo máme robiť? Práve teraz zomrel... Lepšie sa mu stalo, chudáčkovi.

Obidvaja plačú a jajakajú; matka konečne nahovorila Bonickú, že prišla s lampou. Pokým dve ženy obliekajú mrtvolu do čistejšieho, počuť klopanie na dverách.

Tu je konečne tak dlho čakaná podpora: desať zlatých a ponúkka na mäso a chlieb. Murinský horko sa usmial a riekol, že dobročinné spolky chodia vždy pozde.

Jak malá a vycivená mrtvola je ten chlapec! Ľahká a tenká ako páperie! Ako keby mŕtvý vrabec ležal tu, ktorý zamrzol a našli ho na ulici.

Bonická, ktorá sa teraz opäť stala prívetivou, potešuje rodičov, že Franckovi to už nič nepomôže, keď budú ďalej hladovať. Ponúka sa, že donesie chleba a mäsa, ba i sviečku. Sverili to na ňu.

Keď sa navrátila, priniesla i svoj stôl a položila naň cele teplú klobásu. A z poly hladom zmorení rodičia plačú, jedia pri mŕtvoľe svojho synka, ktorého bielu tvár pokrýva stín svetla. V kachľach veselo práska oheň, všetcia sa celkom dobre cítia. S časom na čas naplnia sa oči matkine slzami, ktoré stekajú po tvári na chlieb.

Jak dobre by sa cítil i Francko! A s jakou chuťou by jedol z klobásy!

Bonická silou-mocou celú noc chce ztráviť pri mŕtvoľe.

Tak asi okolo jednej hodiny po polnoci, keď Morinský skloniac hlavu na okraj postele usnul, dve ženské varia si kávu. Zavolali i druhú susedu, 18-ročnú ševkyňu na kávu a táto aby neprišla s prázdnu rukou, doniesla sebou trochu pálenky.

Tri ženské pomaly chlipkajú kávu a krátia si čas tým, že hovoria o mimoriadnych prípadoch smrti. Ale ich hlas stáva sa vždy blučnejším a rozhovor prechádza na ďalšie udalosti; rozpovedia si v dome udavšie sa prípady smrti, históriky celého predmestia a najnovšiu krádež, ktorá sa udala v najživšej ulici mesta. Matka s časom na čas vstane, podíva sa na Francka, ako by sa chcela presvedčiť, či sa nepohnul!

Ponevác smrtný prípad v ten deň neoznámili, malá mŕtvola musela ostať i na druhý deň v dome. Bývajú len v jednej chyži a tak tam žijú, jedia a spia, kde leží mŕtvola malého chlapca. Kedy-tedy i zabudnú svoju ztratu, ale keď im príde na um, cítia jako by ho znova ztratili.

Konečne na druhý deň doniesli i rakev, nebola o mnoho väčšia od nejakej škatule: štyri zle ohoblované dasky, ktorú dal podnik na základe svedoctva chudoby zdarma.

A teraz napred! Rýchlym krokom nesú mŕtvolu ku kostolu. Za rakovou ide otec i s dvoma priateľmi, ktorých postretnú na ulici a matka, Bonická a druhá suseda: mladá ševkyňa.

Všetcia sa vláčia blatom po kolená. Dážď nepráí, mrholí len mbla, ale tak husto, že i cez šaty preniká.

V kostole rýchle odbavia ceremonie, a znova sa začne beh po blatovej dlažbe ulice. Cmter je ďaleko a jeho veľký priestor obohnaný je múrom.

Po namoknutej pôde pochodí ťažko napreduje. Na to začne pršať dážď a v lejaku musia čakať na starého kňaza, ktorý konečne vystúpi z malej kaplny.

Francka pochovajú s mnoho inými chudobnými ľuďmi do spoločného hrobu. Na veľkom priestore vidno celý rad veneov, ktoré vetor rozouchal a dážď rozmočil, — celé okolie podáva obraz smútku a biedy. pustý, odvädnutý, ako tí od hladu a zimy pomretí ľudia, ktorých sem dopravujú z vonkajšieho predmestia.

Teraz je už všetkému koniec! Hruď tupo padajú do hĺbky. Francko je tam na dne spoločného hrobu a jeho rodičia odchádzajú bez toho, aby v riedkom blate, v ktorom chodia po členky, pokľakli.

Ešte vždy prší.

Morinský, ktorému ešte z desiatky dobročinného spolku zostaly vo vrecku tri zlaté, pozval svojich priateľov a susedy do krémy na trochu vína. Usadia sa, vypijú dva litre vína a zjedia kus syru. Potom i dvaja kamaráti zaplatia dva litre vína a keď sa malá spoločnosť navráti do mesta, rozhovor plynie v tej najlepšej nálade.

O dochovávaní domácich zvierat.

Podáva *Andrej Kavulyák.*

(Pokračovanie.)

Množstvo mlieka.

Jedna krava nedá vždy jednaké množstvo mlieka. Toto množstvo ale najviac závisí od krmu, ktorý krm má každá krava dostať, dľa svojho veku, postavy, ťažkosti atď., taká ale krava, ktorú dojíme a ktorá je teľnou a okrem toho je asi 6 do 7-ročnou, dostať má 3 a $\frac{1}{3}$ klgr. senovej hodnoty na 100 klgr. živej váhy; tie kravy, ktoré majú tenké kosti dostanú 3.5 klgr. senovej hodnoty na 100 klgr. živej váhy; keď nám ale krava na 100 klgr. senovej hodnoty dá 40 litr. mlieka, môže sa už medzi dobré do ky rátať, lebo 50 klgr. potrebovať môže na pohybovanie sa a na dýchanie. Kofko nám dá krava cez deň mlieka, to sa s istotou určiť nedá, ale pri malých kravách môžeme spokojnými byť, keď nám dá cez deň jeden kus 25 do 34 litrov mlieka, máme ale príklady, kde daktorá krava dala aj do 70 litrov mlieka. Mliečnych dní rátame obyčajne na jednu kravu cez jeden rok 300 do 310.

Hospodárenie s mliekom.

Rožný statok dá skoro najväčší ošoh z mlieka. V predošlých časoch hospodári vždy radšej držali iný statok jako kravy, teraz ale sa zkusilo, že najväčší ošoh dávajú kravy a síce: 1. s teľatom; 2. s mliekom; maslom, syrom atď.; 3. hnojom; 4. môžeme kravy čo robotný statok potrebovať; 5. keď máme mnoho statku, tak dochováваме len viacej krmných rastlín, ktoré zem tak nevyžijú jako klasovité rastliny a okrem toho, keď máme viac hnoja, tak vždy budeme mať dobré úrodné zeme.

Mlieko záleží 1. so 4% masla, 7% tvaru u; vtedy je ale dobré mlieko; prostredné mlieko má 3.5% masla; 5.5% do 6% tvarohu; zlé mlieko má 2.5% masla; 3.5 do 4.5% tvarohu; v sebe ale zdržuje mlieko 1. vodu, 2. maslo; 3. syr 4. mliekový cukor a iné rozličné soli.

Maslo a mlieko sa zdržuje v samých kožkou uzavrených gufočkách, ktoré maslové gufočky ľahšie sú jako voda, nuž keď mlieko v nejakej nádobe pokojne stojí, vystupujú všetky tieto maslové gufočky, ktoré sa v mlieku zdržujú na hor, stane sa z nich potom smotana. V chladnom mieste vystupujú tieto gufočky na hor zdĺhavo, za to ale dokonale, a preto sa vydojené mlieko do chladných komôr lebo pivníc dáva, keď túto s mlieka sobranú smotanu do nejakej nádoby vlejeme a keď tou nádobou silno pohybujeme a trasieme, tak sa tie kožky tých maslových gufočiek roztekajú, maslo sa teraz spolu spojí a slepuje sa vždy vo väčšie kúsky až konečne jako jeden kus v mlieku pláva.

Keď ale sa s mlieka smotana sobrala, postavíme to mlieko na teplé miesto a potom sa do tohože nakapká

nejakej ale slabej kyseliny, načo sa syrovina rýchlo v tvaroh spojí a zanechá len kalnú zelenú vodu, ktorú srvátkou nazývame.

Mliečny cukor účinkuje, že mlieko pri teplej povetrnosti skysne. Žeby sa v lete na čerstvo vydojené mlieko, rýchlo neskyselo a pri varení aby sa nezrazilo (zvarilo, zbehlo) treba tože čerstvo vydojené mlieko do studenej vody v nádobe postaviť a častejšie ho treba prelievať. Pri dojení kráv máme pozornosť obrátiť, aby sa, jako sme už spomenuli, — tá najväčšia čistota zachovať hľadela a nadojené mlieko len do celkom čistých nádob sa má vlievať, tiež vemáno sa má pri každom dojení celkom vydojiť, lebo ináčej sa kravy pokazia.

Keď chceme ale poznať dobré mlieko, poznáme tože po tom, jestli je žltavé a tmavobiele, husté a keď sa rozotrie, jestli predmet hladkým masným urobí, jestli sa nerozbehne, keď sa na nečeť kvapne; jestli sa nádoby chytí; oproti ale čím je mlieko redšie a modrejšie, tým je horsie. Aby sme ale dobré mlieko zachovali a ustrojenie smotany čím najviac podporovali, má sa mlieko na povetrné miesta s jednakým teplom (jako k. p. v dobrých komorách) v bľachových alebo v hlinených len na 4" do 6" hlbokých na hore ale širších nádobách jak je možno do tekúcej v. dy postaviť. Tam ale kde sa mlieko odkladá, musejú všetky kyslé veci (ku pr. kyslé zeleniny) odstránené byť preto, lebo by mlieko skyslo. Vždy sa dobré mlieko nenadojí; býva často nedobré, a síce vodnaté, šľamovité, teplé, modré a jako krv červené a pred časom sa ustrojí (zrazí).

Často sa stáva, že sa nadojí mlieko vodnaté a riedke, čo pochádza odtiaľ, keď pri dlho trvajúcej mokrej povetrnosti sa kravám veľmi mokry, slabý a neuzitočný krm dáva, alebo keď kravy slabý a pokazený žalúdok majú a následkom čoho zle požívajú; chyba tá sa dá odstrániť, keď sa kravám záživnejší, silnejší a suchý krm dá, a tiež sa dobre opatrujú; dakedy je zas mlieko šľamovité, tuhé alebo vláskovité, čo odtiaľ pochodí, že sa kravám dáva zkažený krm a síce: zhnité seno, zmrznutá a zhnitá švábka, repa, atď. a také šľamovité, tuhé a vláskovité mlieko sa ťažko dojí, má málo smotany a veľmi sa ťažko v maslo spája; keď sa nám ale mlieko chytro ustojí (zrazí) alebo skysne, príčina tobo často býva, mimo nečistých nádob tiež aj zlý krm a následkom toho špatne alebo zle kŕmený statok dostane množstvo kyseliny žalúdkovej; pomoc proti tomu je taká, keď vezmeme puškoreu a horeu (asi 1 dgr. pre jeden kus) a statku dáme zožrať, čo je dobrý prostriedok proti tejto slabosti žalúdkovej, jako aj zapotreby je tiež lepší krm; stane sa, že dakedy mlieko má modrú farbu, čo je tá príčina, keď kravy mnoho takých rastlín požerú, ktoré mnoho modrej farby obsahujú (čo je nie škodné), aj smotana máva modrú farbu, keď na ňu malučkú zvieratká, ktoré slobodným okom rozoznať alebo vidieť nemožno, vo veľkom počte na túže zasadnú; keď ale stane sa ten pád, že sa mlieko od kravy také jako krv dojí, to povstane, keď trávu, buď jedovaté rastliny, alebo na jar smrekové, jalšové topoľové atď. mladé výhonky v pastve požerú; môže ale preto ešte mnohá krava skutočne aj krv dojiť, keď ju vemeuo bolí, to ale nie je pravda, že by krave mohol dakto počariť, lebo ten kto to hovorí: „tá lebo oná osoba je čarodejnica, ona svojím čarením užitek krave odníma; tá to činí, že mojej krave je mlieko vodnaté, šľamovité, že žiadnej smotany nemá, tá že mojej krave počarila, že krv dojí atď.“ ten je hlúpy. Kto také a tým podobné veci hovorí a ešte ku tomu aj verí, prezradzuje svoju veľkú hlúposť, a prehršuje sa tiež proti prvému prikázaniu Božiemu. Hospodár má ale viacej na to pozorovať pri držaní kráv

aby čím viac a lepšieho mlieka dávaly; dobrotu mlieka napomáha zvlášte ale dobré seno a zrno, hojnosť ale mlieka oproti napomáhajú zelené potraviny a korene asiace tak, že keď sa krava zeleným krmom alebo koreňmi kŕmi takmer ešte raz toľko mlieka dá, ako pri suchom krme, preto nech sa vynasnažuje hospodár, aby v lete svojim kravám čím viac zeleného krmu dával, v zime konečne nech ich chová popri dostatočnej suchej potravine koreňmi. Krave je dobre dávať o šiestej hodine rano slamy a sena, oboje porezané na sečku; o ôsmnej hodine treba ju napojiť; o 11. hodine môže sa jej dať posekanej repy a iných búlovatých rastlín, a po nich slamy; o 3. hodine po obede sa môže zas napojiť a potom sa môže dať trochu sena; o šiestej hodine večer sa jej môže zase dať koreňov so sečkou, na noc ale k preberaniu tej slamy, ktorú na stelivo upotrebiť chceme.

(Pokračovanie nasleduje.)

Sochu kráľovnej! Sotva boly zemské pozostatky našej kráľovnej na večný odpočinok uložené, už zavanula celým Uhorskom túžba, aby uhorský národ na znak svojej vďaky postavil kráľovnej, ktorá tak úzko lnula ku Uhorsku, jej pamiatke hodnú skvelú sochu. Ku sbierke na tento vznešený cieľ nebolo vyzvania, nikto nepýtal a predsa jakoby zvláštnym vnuknutím posielali ľudia svoje obete na sochu kráľovnej. Až o pár dní na to vyzvaly časopisy obecnosť ku sbierke a teraz jak bohatý magnát, tak chudobný roľník alebo priemyselník posielala dľa svojej možnosti obete na pomník kráľovnej, ktorý bude vďakou národa naproti pamiatke veličenstva. Dosavadne sbierky, v ktorých vidíme obete počnúc od najmenšieho obnosu až po 3000 zlatých od jednotlivcov, a obete stolíc a miest až po 30.000 zlatový príspevok hlavného mesta Budapešte na uskutočnenie šľachetnej myšlienky, vykazujú suhrnný obnos už dosavád vyše dvestokrát tisíc zlatých.

Odhalenie Barossovej sochy odročené. Cieľom postavenia Barossovej sochy sriadený exekutívny výbor oznamuje, že odhalenie sochy, ktoré, ako známe, malo sa odhývať dňa 9. októbra za veľkých slávností, následkom krajinského smútku odročené je na neurčitý čas.

Vrah kráľovnej. Ludvik Luccheni, ten 26ročný murársky tovaryš, ktorý v Genfe vraždil rukou siahol na život našej kráľovnej bodnúc ju do srdca dýkou podobnou trojhraunému anglickému pílniku, vo väzení chová sa tak zatvrdile, jeho dosavád žiaden z najspustlejších zlosynov celého sveta. Svedomie sa v ňom neozve, ba z jeho výpovedí javí sa v ňom len dravý zver, bez všetkého ľudského citu, bez každej vznešenejšej myšlienky a človeku sa skutočne zdá, ako by vrah nebol vyrástol medzi ľuďmi, lež dakde v hore medzi zverami; ako by ho ani mať nebola odchovala, lež nejaká divá zver. Pred vyšetrojúcim sudcom, keď sa tento opýtal, že keď počul plač ľudu na uliciach a zvuk zvonov,

či ho to nepohlo, odpovedal cele chladne: Nie! Ba ja som sa práve potešil nad tým, že ľud kvilil! — Dalej hovoril, že len preto prišiel do Genfu, aby nejakú vysokopostavenú osobu zavraždil, chcel zavraždiť orleánskeho princa, ponač ale toho tam nenašiel, nuž vrah v nedostatku iného zavraždil cisárovnú a kráľovnú uhorskú, aby vrah dal príklad ostatným svojim kamarátom ako majú robiť. Ale keď sa ho vyšetrojúci sudca pýtal, že prečo ušiel po útoku, keď že teraz preukazuje takú smelosť, na to strešenec neodpovedal, ale po malej chvíli doložil, žeby bol veľmi rád keby ho obesili. Ale to sa obavnému vrahovi sotva stane. Zákony genfského kantonu totiž nezaujú trest smrti a v smysle medzinárodných dohodnutí zločin sa tresce na tom území a dľa tých zákonov, na pôde ktorého zločin bol spáchaný. Vraha teda stihne len doživotný žalár. Kto vie, či Luccheni len preto neprišiel do Genfu zavraždiť, lebo vedel, že ho tu trest smrti nestihne, teraz ale žiada si byť obesný, lebo takto by bol krátkou cestou zbavený ostrého väzenia, v ktorom bude musieť sedieť dotiaľ, pokiaľ jeho hriešna duša neopustí jeho zkažené telo.

Ľudové knižnice. Minister orby namnohých miestach vlasti našej chce založiť ľudové knižnice, ich účelom by bolo, ustavične udržať zaujatost malých hospodárov za hospodárske známosti a novšie výtobitky na poli gazdovstva, o ktorých na viacerých miestach už minulú zimu držali prednášky povereníci kraj. hosp. spolku a i jednotlivých stoličných hospodárskych spolkov. Knihy z týchto knižnic zdarma sa budú požičiavať gazdom, aby tak vždy pri ruke mali prameň, z ktorého čerpať môžu novšie známosti. Knižnice tieto zveladovaly by sa s roka na rok na štátne trovy, z vydani ministerstva a prípadne i z darov jednotlivcov.

Amerikánske podivnosti. Amerikánsky časopis, Clevelan Recorder, píše: Z hodnoverného prameňa dozvedáme sa, že budúci týždeň v Kanade vydržiať budú v jednom divadle bohoslužby, po čas ktorých slobodno bude fajčiť. Nedávno zas jeden druhý kňaz pustil sa do tancu na kazateľnici, aby tým preukázal svojim cirkevníkom, že jak smiešná a bláznivá obyčaj je tancovať. Tretí kňaz zas na kazateľnici zabil dve mačky tým, že niktoľu z dohánu im dal na jazyky. Tak chce dokázať svojim veriacim, že fajčenie je škodlivé.

Pobožní vojaci. Stalo sa počas manévrov na okolí Buziásu, že v jednej obci, kde protivný tábor oddychoval si cez nedelu, jeden vojak vnišiel do dedinského kostola a tam pobožne počúval kázeň. Kňaz, ktorý nemal najlepšiu mienku o pobožnosti armády, cele prirodzene spozoroval pobožného vojaka v rade poslucháčov a po kázni, keď vyšiel z chrámu, nemohol si odopret aby neoslovil hodného víťaza:

— Povedzte mi, synku — hovorí kňaz — z vlastného pohnutia prišiel si do kostola?

— Ano, velebný pane, poslušne meldnjem, — odpovedá vojak a salutuje

Kňaz chtiac za to odmeniť pobožného vojaka vtisol mu strieborný zlaták do ruky a riekol:

— Tu máš syn môj, na cigarku a príď i inokedy do kostola.

Šťastný vojak salutoval a ponáhlal sa do kantína ztroviť tento „extraculag“. Popoludní, keď kňaz šiel od-baviť litánie, už bol na celú udalosť zabudol, ale tým väčšie bolo jeho prekvapenie, keď na krátke litánie toľko vojakov prišlo, že veriaci obce ani miesta nemali. Šuhajci tieho počúvali pobožnosti, mysliac že im tiež padnú zlatovky do dlane, ale teraz veru museli sa skutočne uspokojiť len so slovom Božím.

Magnáti pre krémára. V takzvanom magnátskom kassíne v Budapešti tieto dni stalo sa, že Béla Justh do ponosnej knihy napísal:

„Jedlo hostinského Kováča je tak komisé, že nenie hoden byť hostinským v kassíne.“

Túto ponosu prečítal v knihe gróf Imrich Károlyi a napísal hneď za tým:

„A kto takéto slová píše, nenie hoden byť členom kassína.“

O poznámke Károlyiho dozvedel sa Béla Justh a vyzval Károlyiho na duell. Duell sa odbyval tieto dni na šable. Justh ranil Károlyiho na hlavu a Károlyi Justha na ruku.

Congrádsky farár Hegyi, o ktorom sme už viac krát písali, jako známo, bol najvyšším forumom oslobodený zpod tej obvinu, že briešne manipuloval omšové peniaze. Na čas vyšetrovania Hegyi vyzdvihnutý bol zo svojho úradu a na jeho miesto vyslaný bol administrátor. Hegyi po poslednom oslobodzujúcom výroku za krátky čas čakal svoje zpäťvedenie do úradu, lež netrpezlivý kňaz konečne rozhodol, že nebude ďalej čakať ani hodiny a v neďelu pokým administrátor odhavoval služby Božie, vtrhol s niekoľko svojimi cirkevníkmi do fary, ktorú potom ani na vyzvanie administrátora nechcel opustiť. Administrator potom obrátil sa s prosbou na slúžneho, aby Hegyiho žandarmi dal odvieš. Hegyi a jeho niekoľko prívrženci protivili sa žandárom a koniec koncov bol, že žandári Hegyiho i s jeho prívržencami odviekli do Segedína, kde tak Hegyiho ako i jeho prívržencov po dvojdnovom výsluchu pustili na slobodu.

Nové poštové známky. V patričných kruhoch už dávno spomínajú, že minister kupectva a premávky hodlá počiatkom budúceho roku do obehu pusť novú poštovú marku, ktorých cena prerátaná bude už na haliere a koruny. V spojení s týmto nastanú vraj i druhé vážnejšie reformy na poli doručovania listov a zásielok. Cena obyčajných korešpondenčných kariet od nového roku nebude vraj 2 kr., lež 5 halierov; posavadná poštová tarifa sa vraj zmení aj v iných bodoch; tak menovite dotýčne rekomandovaných listov. Ministerstvo kupectva má vraj nádej, že na takýto spôsob zvýši príjmy o 4—500.000 zlatých. V rozpočte, znejúcom na budúci rok, že už aj vzali do ohľadu tento nádejný zvyšok.

Roztržitý minister. Zakladateľ a minister brasiliánskej republiky dr Benjamin Constant Botetha, býval veľmi roztržitý menovite v posledných rokoch svojho života a ako taký bol veľmi zábudhivý. Prihodily sa mu

všelijaké kúsky. Raz zavola ho istý priateľ na svatbu za svedka. Sobáš bol v Rio v kostole „Gloria“. Benjamin Constant bol na prechádzke a už na ceste do kostola pripojil sa k svatobníkom. Bol strašne smädný. Mladozenci kľačali už pred oltárom a kňaz započal ceremonie. Benjamin nemohol smäd ďalej vydržať išiel chytro do sakristie, kde bol krčah vodou. Ako sa napil, prikryl krčah — kloúkom a drevenú pokrievku z krčaha niesol v ruke a tak postavil sa k oltáru.

Smutné pomery manželské vystahovalcov zo Ameriky objasňuje nasledujúci príklad. Ján Bačík zo Sátoralja-Ujhelyu r. 1882 osadil sa v Kalifornii a vzal si Annu Ferkó za manželku; ale 1884 opustil i ju i Ameriku, vrátil sa do Európy a v domovine opäť sa oženil a vzal si Mariu Slabon. Jeho zákonitá prvá manželka pozdvihla, proti nemu pravotu o rozsobášení, a následkom toho vyšlo na javo jeho závratníctvo. Súd v Sátoralja-Ujhelyi odsúdil ho na 3 mesiace do väzenia, čo i kráľovská tabula i kúria potvrdila.

KU OBRÁZKU.

Kráľovná udeľuje almužnu.

Nemožno vypočítat všetky tie dobré skutky zosnulej našej kráľovnej, ktorými v každej danej príležitosti prejavila dobrotu svojho srdca naproti núdznému. Nielen u nás, ale kdekoľvek vo svete sa obrátila a videla núdzneho, nikdy ho neobišla bez toho, aby ho nepotesila slovom a neobdarila peniazom. Kolikoráz sa stalo, že kráľovná vyjdúc na prechádzku, navrátila s prázdnyim pugilárom — všetko rozdala tým, ktorí podporu potrebovali. Najlepšie však svedčí o jej dobročinnosti to, že nebohá kráľovná zanechala pomerne veľmi málo majetku. Z päťdesiat tisíc zlatých, ktoré dostávala každý mesiac od svojho vysokého manžela na svoje potreby, sotva čo usporila a v posledné roky, keď žiaľom sklúčená predčasnou smrťou svojho jediného syna veľmi utiahnute žila, prevažnú čiastku svojich dôchodkov delila chudobe. Kedykoľvek prišla naša kráľovná do bársktorého mesta krajiny, nikdy nezabudla dať rozdeliť väčší obnos peňazí pre chudobu a krem toho i ona sama podporovala kde mohla. Tak chudoba blavného mesta Budapešte ztratila v kráľovnej veľkú dobroditeľku, lebo nebohá darovala núdzným Budapešte veľké tisíce. — I náš obrázok predstavuje zvečnelú v prevádzaní šlachetného skutku, keď na prechádzke potkajúc biednu starenu dáva jej značnú peňažnú podporu.

Budapešťianska bursa s úradným značením cien dňa 23. septembra.

Obilie	Jakosť dla bekt.	Za 100 kilogr.		Cenné papiere	Peniaze		Cenné papiere	Peniaze		Tovar
		od	do			Tovar			Tovar	
Pšenica banátska	75—80	8.60	9.30	Štátny dlh.			Prvá uhor. poisť. spol.	3450.—	3500.—	
" pešťianska	75—80	8.75	9.50	Uhorská zlatá renta 4%	119.75	120.25	Pešť. uh. kupec. b.	1430.—	1435.—	
" stolnobebradská	75—80	8.30	9.50	Uhorská korunová renta 4%	98.30	98.90	Pešť. prvá vlast. sporiteľňa	8200.—	8250.—	
Raž (šito)	70—72	7.15	7.20	Uhorské regálové úpisý 4½%	100.10	100.90	Salgó-tarjánska baňa na uhlie	612.00	614.00	
Jačmeň na krm.	60—62	5.45	5.90	Uhorské premiové úpisý	162.00	163.00	Záložné listy.			
" na pátku	62—64	6.25	6.80	Uhorská tisso-segedínska po- žička 4%	140.50	141.50	Uhorského pozem. úverového ústavu 4%	97.25	98.25	
Ovos	64—66	7.30	8.20	Uhorská žel. požička 4½% v zl.	119.20	120.20	Uhorského úver. záložného ús- tavu 4½%	100.30	100.80	
Kukurica	39—41	5.60	5.90	Spoločná požička v bež. penia- zoch 4½%	96.20	97.20	Uh. úver. ústavu s premiou 4%	122.00	123.00	
Prosno	73	4.10	4.30	Žreby.			Cisársky dukát	5.69	5.74	
Repica	—	11.50	12.25	Spolku „Jó sziv“	3.70	4.10	Dvadsat-frankovník	9.51	9.54	
Dateľinové semá, luc.	—	42.—	48.—	Uhorského „Červeného križa“	7.75	8.25	Nemecká ríšska marka	58.82	59.02	
" červené	—	36.—	40.—	Rakúskeho	19.15	20.20	Striebro	—	—	
Svitinská masť pešťianska	—	63.00	63.50	Bazilika	6.10	6.50				
" vidiecka	—	—	—							

Tlačou cis. a kráľ. dvornej knihtačiarnie Viktora Hornyánszkeho v Budapešti.